

UPORABA SODOBNIH PLAČILNIH INSTRUMENTOV V SLOVENIJI V LETU 1999

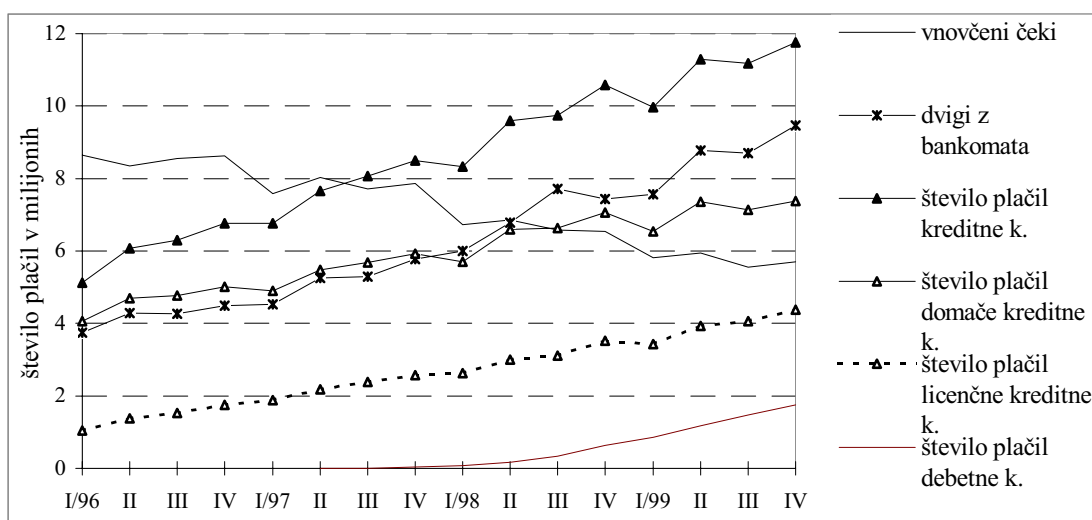
Alenka Šteblaj

1. UVOD

V Banki Slovenije statistično spremljamo uporabo sodobnih plačilnih instrumentov na podlagi zakonsko opredeljenega sistema poročanja od leta 1996 dalje. Spremljamo uporabo plačilnih kartic, čekov, izdajo tujih potovalnih čekov, uporabo in mrežo bančnih avtomatov in elektronskih prodajnih mest (POS terminalov).

Med posameznimi plačilnimi instrumenti je v velikem porastu predvsem uporaba plačilnih kartic z odloženim plačilom. Prav tako se povečuje uporaba bančnih avtomatov;¹ le-ti olajšujejo dostop do gotovine z vedno bolj razvito mrežo v Sloveniji. Uporaba čeka kot plačilnega instrumenta se ob uveljavitvi debetne funkcije čekovne kartice in predvsem ob porastu uporabe plačilnih kartic z odloženim plačilom postopno zmanjšuje. Kljub temu pa je vrednostno še vedno poravnanih več plačil s čeki kot s plačilnimi karticami. Za učinkovito in varno uporabo plačilnih kartic je pomemben tudi razvoj mreže elektronskih prodajnih mest ali POS (Point of Sale) terminalov, ki pomenijo neposredno (on-line) povezavo prodajnega mesta s centri kartičnih sistemov.

Slika 1: Pogostnost uporabe sodobnih plačilnih instrumentov v Sloveniji po četrtletjih

V *sliki 1* prikazujemo pogostnost uporabe posameznih plačilnih instrumentov v Sloveniji po četrtletjih po kriteriju števila opravljenih plačil. Iz slike in podatkov v *tabeli 1* je razvidno, da vedno pogosteje uporabljamo negotovinske načine poravnavanja obveznosti. V velikem

¹ Bančni avtomati so v prispevku obravnavani le z vidika gotovinske funkcije.

porastu je predvsem uporaba plačilnih kartic in bančnih avtomatov v primerjavi z uporabo čeka². Nadalje lahko ugotovimo, da je po številu opravljenih plačil najpogosteje uporabljeni instrument kreditna plačilna kartica, za njo pa uporaba bankomata. V začetku statističnega spremljanja v letu 1996 je še prevladovalo čekovno poslovanje, ki pa se je po četrletjih postopno zmanjševalo. Povečuje se tudi uporaba debetnih kartic, ki pa je trenutno še precej nizka.

Tabela 1: Število plačil s sodobnimi plačilnimi instrumenti v Sloveniji

Četrletje/ leto	Vnovčeni čeki	Dvigi z bankomata	Število plačil			
			Kreditne k.	Domače kreditne k.	Licenčne kreditne k.	Debetne k.
I/96	8.651.699	3.745.873	5.120.148	4.068.488	1.051.660	-
II	8.356.188	4.285.730	6.073.623	4.686.495	1.387.128	-
III	8.560.239	4.263.107	6.295.527	4.768.909	1.526.618	-
IV	8.628.149	4.490.698	6.770.416	5.018.701	1.751.715	-
1996	34.196.275	16.785.408	24.259.714	18.542.593	5.717.121	-
I/97	7.585.397	4.534.938	6.767.651	4.892.796	1.874.855	-
II	8.022.676	5.261.868	7.657.236	5.476.798	2.180.438	1.677
III	7.705.303	5.285.657	8.069.731	5.677.309	2.392.422	3.819
IV	7.860.592	5.771.785	8.503.497	5.933.854	2.569.643	39.040
1997	31.173.968	20.854.248	30.998.115	21.980.757	9.017.358	44.536
I/98	6.728.324	5.992.824	8.330.642	5.706.717	2.623.925	68.178
II	6.850.197	6.786.970	9.587.964	6.593.339	2.994.625	163.984
III	6.581.723	7.721.091	9.744.932	6.638.729	3.104.203	342.444
IV	6.531.492	7.432.788	10.576.128	7.053.887	3.522.241	641.703
1998	26.691.736	27.933.673	38.239.666	25.992.672	12.244.994	1.216.309
I/99	5.819.068	7.574.520	9.968.272	6.537.862	3.430.410	850.567
II	5.943.006	8.768.766	11.284.399	7.356.004	3.928.395	1.182.469
III	5.554.122	8.707.124	11.188.540	7.127.613	4.060.927	1.476.614
IV	5.695.562	9.464.407	11.752.369	7.374.053	4.378.316	1.756.339
1999	23.011.758	34.514.817	44.193.580	28.395.532	15.798.048	5.265.989

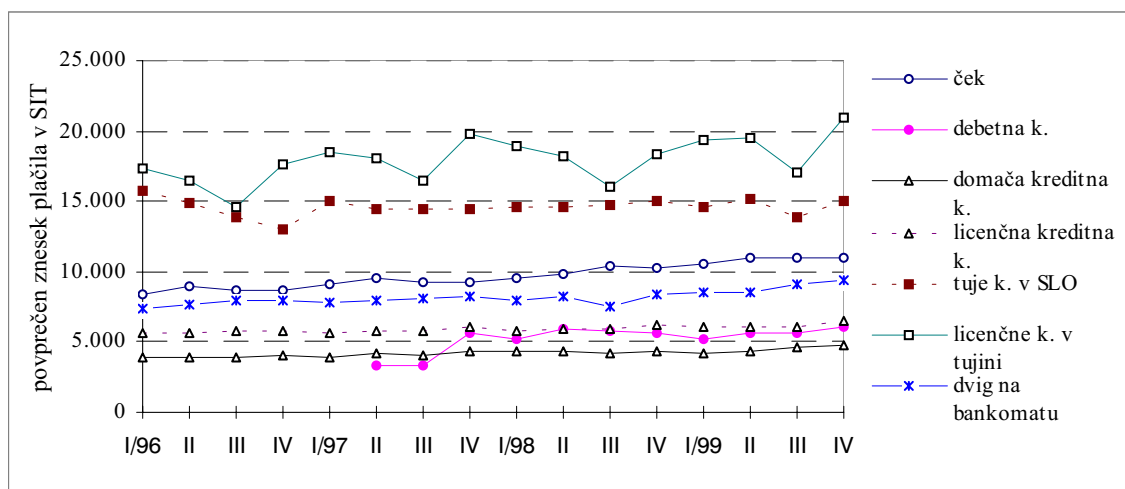
V letu 1999 je bilo s plačilnimi (kreditnimi) karticami opravljenih preko 44 milijonov plačil in 35 milijonov dvigov z bančnih avtomatov. Medtem ko se je uporaba plačilnih kartic (število plačil) glede na predhodno leto povečala za 16%, uporaba bančnih avtomatov pa celo za 25%, se je število vnovčenih čekov zmanjšalo za okoli 5%. V tem letu so imetniki vnovčili 23 milijonov čekov.

Kot je razvidno iz *slike 2*, so najvišje povprečne zneske plačil skozi celotno obdobje poravnavali imetniki licenčnih kartic za plačila v tujini. Povprečno plačilo se giblje med 15 in 20 tisoč tolarjev. Iz krivulje, ki ponazarja višino povprečnih plačil z licenčnimi karticami v tujini, je razvidno zmanjšanje povprečnega plačila v vsakem tretjem četrletju, v katerem se sicer opravi največ plačil³ (sezonski faktor), in povečanje v zadnjem četrletju vsakega leta.

² Število plačil s čeki je praviloma manjše od števila vnovčenih čekov, saj lahko posamezno plačilo s čekom pomeni vnovčitev večjega števila čekovnih blanketov (znesek, ki ga lahko vnovčimo na posameznem čekovnem blanketu je omejen).

³ Podrobneje v poglavju o uporabi plačilnih kartic v tujini.

Slika 2: Prikaz povprečnih zneskov plačil s plačilnimi instrumenti v Sloveniji in tujini po četrtletjih

Po povprečni višini posameznega plačila sledi plačilo, opravljeno s tujimi plačilnimi karticami v Sloveniji, ki se giblje okoli 15.000 tolarjev. Povprečni znesek plačila s čekom in povprečni dvig na bančnih avtomatih je omejen s predpisanimi enotnimi in individualnimi limiti. V zadnjem letu se povprečno plačilo oz. dvig gibljeta okoli 10.000 tolarjev. Povprečni zneski plačil z domačimi in licenčnimi plačilnimi kreditnimi in debetnimi karticami se gibljejo okoli 5.000 tolarjev in se bistveno ne spreminjajo.

Tabela 2: Povprečni zneski plačil s sodobnimi plačilnimi instrumenti v Sloveniji v tolarjih

Četrtletje /leto	Povprečen znesek plačila							Povprečen dvig na bankomatu
	Ček	Debetna k.	Kreditna k.	Domača kreditna k.	Licenčna kreditna k.	Tuje k. v SLO	Licenčne k. v tujini	
I/96	8.317		4.244	3.897	5.588	15.715	17.352	7.338
II	8.897		4.364	3.973	5.684	14.898	16.409	7.633
III	8.607		4.395	3.972	5.715	13.858	14.645	7.882
IV	8.648		4.467	3.983	5.852	13.018	17.642	7.948
1996	8.615		4.375	3.959	5.726	14.142	16.405	7.715
I/97	9.090		4.389	3.894	5.681	15.014	18.505	7.830
II	9.556	3.259	4.620	4.133	5.844	14.509	18.037	8.018
III	9.281	3.344	4.573	4.075	5.754	14.390	16.473	8.056
IV	9.303	5.657	4.842	4.313	6.064	14.502	19.784	8.297
1997	9.311	5.368	4.618	4.113	5.849	14.564	18.098	8.064
I/98	9.519	5.148	4.746	4.264	5.794	14.538	18.998	7.977
II	9.814	5.883	4.791	4.294	5.885	14.543	18.174	8.252
III	10.397	5.709	4.777	4.222	5.967	14.796	16.083	7.455
IV	10.249	5.640	4.976	4.380	6.172	14.982	18.401	8.427
1998	9.990	5.681	4.829	4.292	5.969	14.729	17.720	8.019
I/99	10.550	5.244	4.857	4.235	6.043	14.667	19.372	8.459
II	10.940	5.608	4.961	4.383	6.043	15.159	19.451	8.537
III	10.918	5.680	5.122	4.568	6.095	13.930	17.020	9.132
IV	11.052	6.017	5.360	4.698	6.473	14.961	20.950	9.438
1999	10.864	5.706	5.084	4.477	6.176	14.609	19.037	8.917

Povprečno najnižje zneske obveznosti poravnava imetniki domačih kreditnih plačilnih kartic, ki je med najpogosteje uporabljenimi instrumenti in katere uporaba najhitreje raste; povprečno plačilo z domačo kreditno plačilno kartico je v letu 1999 znašalo 4.477 tolarjev in se je glede na predhodno leto povečalo za samo 4%. Najvišje povprečne zneske plačil dosegajo plačila rezidentov Slovenije v tujini (torej plačila z licenčnimi karticami v tujini), v letu 1999 19.037 tolarjev (povečanje za 7% glede na leto 1998) in plačila nerezidentov v Sloveniji (plačila s tujimi karticami v Sloveniji); povprečen znesek plačila v letu 1999 je znašal 14.609 tolarjev in se je znižal za 1% glede na predhodno leto.

2. PLAČILNE KARTICE

Plačilne kartice, izdane v Sloveniji, omogočajo odloženo poravnavo obveznosti, nekatere tudi odobritev okvirnega posojila (posojilne kartice), od leta 1997 pa lahko uporabljamo tudi debetne kartice, pri katerih je plačilo vezano na takojšnjo poravnavo s tekočega računa imetnika.

Največji delež izdanih kartic pripada domačim karticam, izdanim s strani domačih bank (bančne kartice) fizičnim osebam (osebne kartice). Poleg domačih kartic, katerih uporaba je omejena na Slovenijo, poznamo tudi licenčne kartice, ki se lahko uporabljajo tudi na prodajnih mestih v tujini. Izdajatelji kartic so poleg bank tudi podjetja (podjetniške kartice), prav tako se kartice izdajajo podjetjem (poslovne kartice).

Plačilne kartice je mogoče uporabljati tudi na bančnih avtomatih. V tujini lahko imetniki licenčnih kartic, izdanih od bank (licenčne kartice Eurocard in Visa) oz. od podjetij (npr. Diners, American Express) dvigujejo gotovino na bančnih avtomatih in v nekaterih bankah. Izdajatelji plačilnih kartic spodbujajo predvsem plačilno funkcijo kartic in ne toliko gotovinske, zato je slednja običajno povezana z višjimi provizijami. V Sloveniji je mogoče gotovinsko poslovanje s plačilnimi karticami (licenčnimi in tujimi) v nekaterih bankah in na nekaterih bančnih avtomatih - konec januarja 2000 je bilo v Sloveniji takih avtomatov 45.

Od leta 1997 poznamo tudi debetne kartice, ki jih izdajajo banke in so v bistvu čekovne kartice z dodano plačilno funkcijo. Med plačilnimi karticami obravnavamo tudi predplačilne kartice, ki so v Sloveniji trenutno enonamenske – namenjene so poravnavanju cestnine na avtocestah v Sloveniji in plačilu telefonskih storitev.

2.1. Kreditne plačilne kartice

Med kreditne plačilne kartice štejemo kartice na odloženo plačilo in prave posojilne kartice, pri katerih lahko imetniki poleg odloga plačila koristijo še posojilo banke izdajateljice.⁴ Glavnino izdanih kreditnih plačilnih kartic predstavljajo kartice z odloženo poravnavo obveznosti.

Konec leta 1999 je bilo izdanih 648 tisoč kreditnih plačilnih kartic. V tem letu se je število izdanih kartic povečalo za 9%, glede na prvi znani podatek v letu 1996 (stanje konec prvega četrletja 1996) pa za 62%. Največje povečanje v izdaji kartic v letu 1999 beležimo v zadnjem četrletju (za 4,5%). Okoli 60% izdanih kreditnih plačilnih kartic je domačih, torej izdanih s strani slovenskih izdajateljev in uporabnih v Sloveniji, okoli 70% vseh izdanih kartic ob koncu leta 1999 so izdale banke kot samostojne izdajateljice ali na podlagi sklenjenih licenčnih pogodb, glavnina kartic (85%) je bila izdana fizičnim osebam.

---

⁴ Posojilne kartice izdajajo le banke.

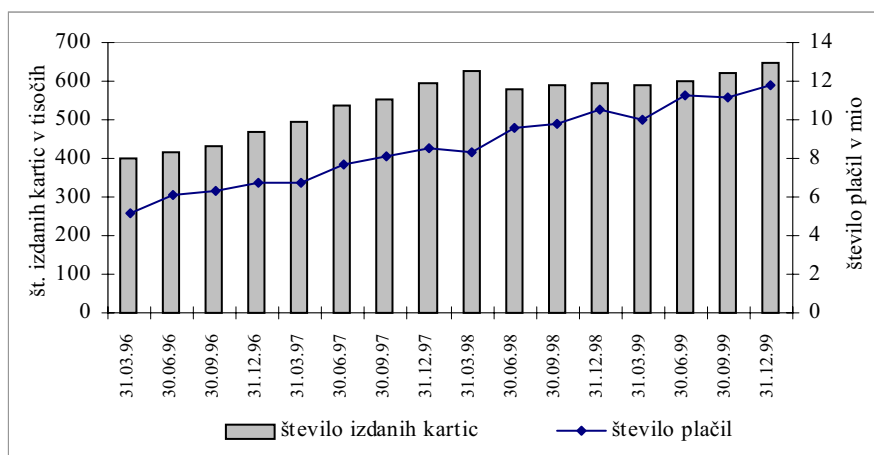
Tabela 3: Kreditne plačilne kartice in njihova uporaba v Sloveniji

Leto/četrletje	Število izdanih kartic ob koncu obdobja	Število plačil	Vrednost plačil v mio SIT
1996	468.912	24.259.714	106.144
1997	594.717	30.998.115	143.160
1998	593.863	38.237.666	184.651
1999	647.816	44.193.580	224.695
I/99	587.443	9.968.272	48.420
II/99	601.956	11.284.399	55.980
III/99	619.896	11.188.540	57.308
IV/99	647.816	11.752.369	62.987

S kreditnimi karticami, izdanimi v Sloveniji, je bilo v letu 1999 opravljenih preko 44 milijonov plačil v skupni vrednosti 225 milijard tolarjev. V obravnavanem letu se je uporaba kartic glede na leto 1998 povečala za 16%. V posameznem letu bistveno večjo uporabo kreditnih kartic beležimo v drugem četrletju; uporaba kartic v prvem četrletju leta običajno nekoliko upade (kupna moč).

Največjo rast izdaje kartic beležimo v letih 1996 do 1998, medtem ko opažamo v zadnjih četrletjih bolj umirjeno rast. Uporaba kartic, tako po številu opravljenih plačil kot po vrednosti, se je skozi celotno obdobje spremljanja enakomerno povečevala (slika 3).

Slika 3: Število izdanih kreditnih plačilnih kartic in njihova uporaba po številu plačil

2.1.1. Domače in licenčne kartice

Izdaje domačih kartic v Sloveniji presegajo izdaje licenčnih, vendar opažamo pri izdajanju licenčnih kartic nekoliko hitrejšo rast. Tako se je število izdanih domačih kartic v letu 1999 povečalo za 7%, število licenčnih pa za 12%.

Z domačimi plačilnimi karticami je bilo v letu 1999 v Sloveniji opravljenih preko 28 milijonov plačil, kar je skoraj dve tretjini celotnega prometa s kreditnimi karticami, izdanimi v Sloveniji. Ta promet je bil za skoraj 8% večji kot v predhodnem letu. V letu 1999 je močno porasel promet s karticami, izdanimi na podlagi licence, ki predstavlja sicer manjši delež. V letu 1999 je, glede na enako predhodno obdobje porasel za skoraj 30%.

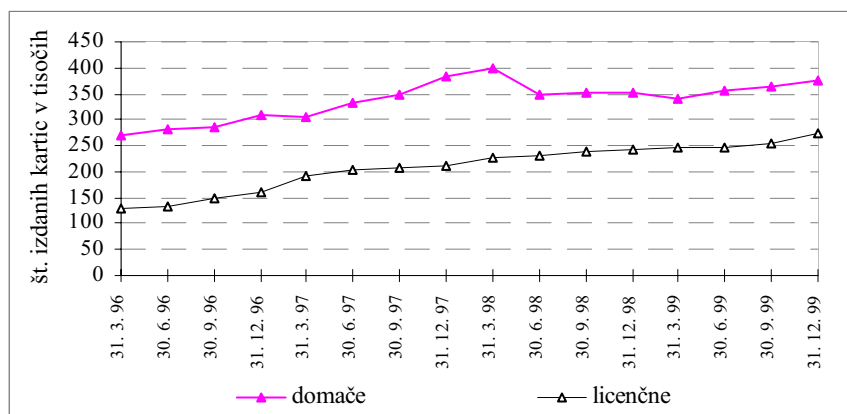
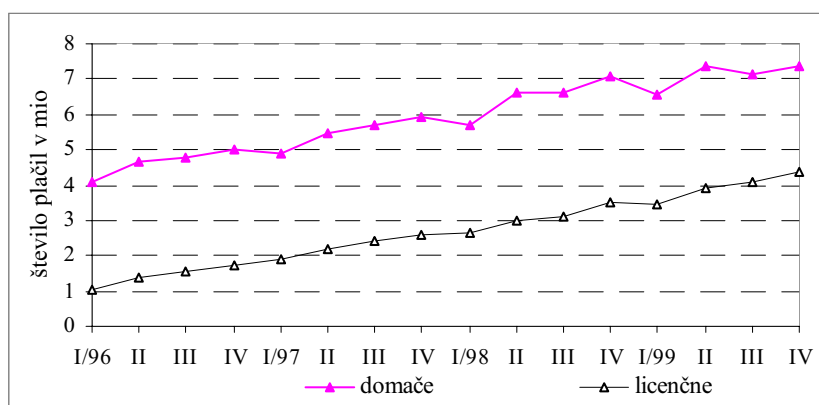
Slika 4: Število izdanih kreditnih plačilnih kartic v Sloveniji po četrtletjih⁵

Tabela 4: Domače in licenčne kartice – uporaba v Sloveniji

Leto/ četrtletje	Število izdanih kartic konec obdobja		Število plačil		Vrednost plačil v mio SIT	
	domače	licenčne	domače	licenčne	domače	licenčne
1996	309.259	159.653	18.542.593	5.717.121	73.407	32.737
1997	382.150	212.567	21.980.757	9.017.358	90.417	52.743
1998	350.567	243.296	25.992.672	12.244.994	111.565	73.086
1999	374.929	272.887	28.395.532	15.798.048	127.134	97.561
I/99	341.186	246.257	6.537.862	3.430.410	27.688	20.731
II/99	354.163	247.793	7.356.004	3.928.395	32.242	23.739
III/99	365.126	254.770	7.127.613	4.060.927	32.558	24.750
IV/99	374.929	272.887	7.374.053	4.378.316	34.646	28.341

Slika 5: Uporaba kreditnih plačilnih kartic v Sloveniji po četrtletjih – število plačil

2.1.1.1. Licenčne kartice v tujini

Imetniki licenčnih plačilnih kartic lahko z njimi poslujejo tudi v tujini. V letu 1999 so tako v tujini opravili 1,4 milijona plačil, kar je za 12% več kot v predhodnem letu. Skupna vrednost opravljenih plačil je znašala po zbranih podatkih 27 milijard tolarjev.

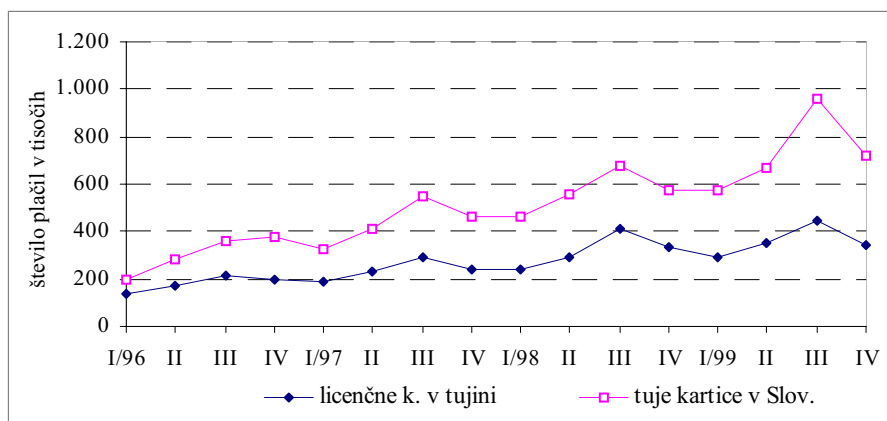
⁵ Znižanje v številu izdanih kartic konec drugega četrtletja 1998 je pripisati načinu zamenjave ene od domačih kartic.

Tabela 5: Uporaba licenčnih plačilnih kartic v tujini

Leto/ četrletje	Število plačil v tujini	Vrednost plačil v tujini v mio SIT
1996	725.178	11.897
1997	948.314	17.162
1998	1.277.549	22.638
1999	1.433.243	27.284
I/99	292.121	5.659
II/99	347.945	6.768
III/99	447.884	7.623
IV/99	345.293	7.234

V tujini so kartice uporabljali predvsem imetniki bančnih osebnih licenčnih kartic. Med letom je opazna večja uporaba licenčnih kartic v tujini v tretjem četrletju vsakega leta - sezonski vpliv turizma.

Slika 6: Uporaba licenčnih kartic v tujini in tujih kartic v Sloveniji po četrletjih

Iz slike 6 je razvidno, da imetniki tujih kartic v Sloveniji opravijo več plačil kot imetniki licenčnih kartic v tujini. Opažamo pa, da višje povprečne zneske plačil opravijo imetniki licenčnih kartic, izdanih v Sloveniji pri plačilih v tujini (19.037 tolarjev), kot tujci pri plačilih v Sloveniji (14.609 tolarjev).

2.1.2. Bančne in podjetniške kreditne kartice

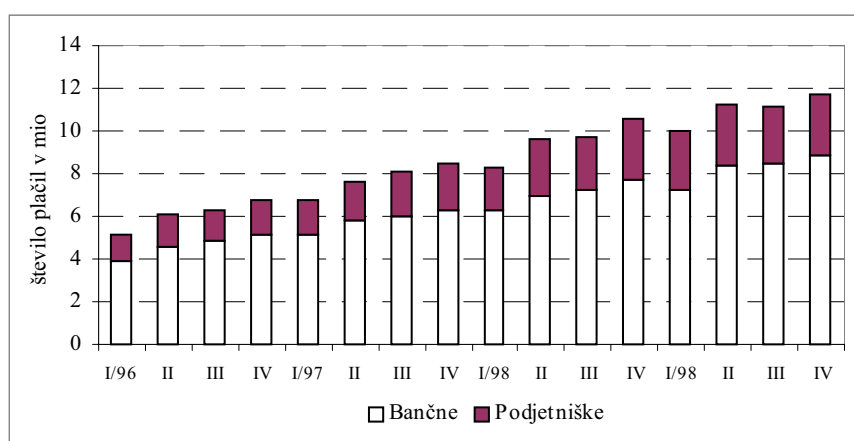
Večino, skoraj 70% izdanih kreditnih plačilnih kartic v Sloveniji so izdale banke; z njimi so bile v letu 1999 opravljene tri četrtnine celotnega prometa s kreditnimi karticami.

V sliki 7 je prikazana uporaba kreditnih plačilnih kartic, ki jih izdajajo banke in podjetja. Bančne kartice, ki so trenutno uporabne le v slovenskem prostoru (domače bančne kartice) so Activa, Karanta, Posojilna kartica Karanta, Kmečka kartica ter kartici HKS in Agrocard; slednji sta namenjeni članom kmetijskih zadrug oz. področno omejeni.

Tabela 6: Izdaja in uporaba bančnih in podjetniških kreditnih plačilnih kartic

Četrletje / leto	Število izdanih kartic konec četrletja			Uporaba v Sloveniji					
				Število plačil			Vrednost plačil v mio SIT		
	Skupaj	Bančne	Podj.	Skupaj	Bančne	Podj.	Skupaj	Bančne	Podj.
I/96	400.052	287.714	112.338	5.120.148	3.877.972	1.242.176	21.730	16.167	5.563
II	414.224	300.564	113.660	6.073.623	4.614.303	1.459.320	26.506	20.161	6.345
III	433.273	320.082	113.191	6.295.527	4.820.895	1.474.632	27.666	21.465	6.202
IV	468.912	343.521	125.391	6.770.416	5.105.648	1.664.768	30.242	23.282	6.960
1996				24.259.714	18.418.818	5.840.896	106.144	81.075	25.070
I/97	496.722	343.188	153.534	6.767.651	5.099.911	1.667.740	29.706	22.850	6.856
II	535.243	376.043	159.200	7.657.236	5.792.488	1.864.748	35.376	26.720	8.656
III	553.335	384.641	168.694	8.069.731	5.964.548	2.105.183	36.900	27.946	8.954
IV	594.717	421.228	173.489	8.503.497	6.257.054	2.246.443	41.178	31.375	9.803
1997				30.998.115	23.114.001	7.884.114	143.161	108.891	34.270
I/98	624.702	450.086	174.616	8.330.642	6.294.264	2.036.378	39.535	29.708	9.827
II	579.155	402.576	176.579	9.587.964	6.990.562	2.597.402	45.937	34.036	11.901
III	588.286	409.569	178.717	9.742.932	7.158.036	2.584.896	46.548	35.151	11.397
IV	593.863	415.666	178.197	10.576.128	7.703.743	2.872.385	52.631	39.424	13.208
1998				38.237.666	28.146.605	10.091.061	184.651	138.319	46.332
I/99	587.443	411.180	176.263	9.968.272	7.281.656	2.686.616	48.419	36.156	12.263
II	601.956	414.295	187.661	11.284.399	8.356.479	2.927.920	55.980	40.804	15.177
III	619.896	420.129	199.767	11.188.540	8.515.628	2.672.912	57.308	43.196	14.112
IV	647.816	438.823	208.993	11.752.369	8.896.206	2.856.163	62.988	47.595	15.393
1999				44.193.580	33.049.969	11.143.611	224.695	167.751	56.945

Slika 7: Uporaba bančnih in podjetniških plačilnih kartic po četrletjih – število plačil

Podjetja izdajajo predvsem domače kartice, kartico Magna (osebna in poslovna), nadalje kartici, ki sta uporabni v trgovski mreži izdajateljev - Mercator Pika kartica in Emonska kartica, in poslovno OMV kartico. Iz prikaza v *sliki 7* lahko ugotovimo, da je pretežen del plačil v Sloveniji opravljen s karticami, ki jih izdajajo banke.

Tabela 7: Število izdanih licenčnih kreditnih plačilnih kartic - bančnih in podjetniških

Datum	Število izdanih licenčnih bančnih kartic	Delež glede na vse izdane bančne k.	Število izdanih licenčnih podjetniških kartic	Delež glede na vse izdane podjetniške kartice
31.12.1996	141.686	41,4%	17.964	14,2%
31.12.1997	166.244	39,5%	46.323	27,0%
31.12.1998	194.981	45,5%	48.315	29,2%
31.12.1999	222.737	50,8%	50.140	24,0%

2.1.2.1. Bančne in podjetniške kartice v tujini

Licenčne kartice, torej kartice, ki so izdane na podlagi sklenjene licenčne pogodbe s tujim partnerjem (izdajateljem) in ki jih je mogoče uporabljati tako v Sloveniji kot v tujini, pri nas izdajajo v večini banke. Po podatkih konec leta 1999 so več kot 80% licenčnih kartic izdale banke. Prav tako so banke po zadnjih podatkih med vsemi izdanimi karticami izdale kar polovico licenčnih (tabela 7); gre za kartice iz skupine Eurocard in Visa. Med licenčnimi karticami, ki so uporabne tudi v tujini in so jih izdala podjetja, poznamo American Express in Diners Club kartici ter Euroshell kartico, slednja je uporabna samo v tujini. Na podlagi zbranih podatkov ugotavljamo, da podjetja izdajajo pretežno domače kartice, saj znaša delež izdanih licenčnih podjetniških kartic med vsemi izdanimi ob koncu leta 1999 le 24%.

Tudi po uporabi kartic v tujini opravijo okoli 90% vseh opravljenih plačil v tujini imetniki bančnih licenčnih kartic.

Tabela 8: Uporaba bančnih in podjetniških kreditnih plačilnih kartic v tujini

Četrletje /leto	Uporaba v tujini					
	Število plačil			Vrednost plačil v mio SIT		
	Skupaj	Bančne	Podjetniške	Skupaj	Bančne	Podjetniške
I/96	136.927	134.006	2.921	2.376	2.305	71
II	171.742	160.936	10.806	2.818	2.558	260
III	215.416	202.040	13.376	3.155	2.811	344
IV	201.093	184.571	16.522	3.548	3.086	462
1996	725.178	681.553	43.625	11.897	10.760	1.137
I/97	184.800	168.147	16.653	3.420	2.891	529
II	229.683	207.126	22.557	4.143	3.336	806
III	290.430	261.677	28.753	4.784	3.909	875
IV	243.401	219.732	23.669	4.815	3.891	924
1997	948.314	856.682	91.632	17.162	14.028	3.134
I/98	244.044	220.362	23.682	4.636	3.665	972
II	289.814	260.401	29.413	5.267	4.176	1.091
III	409.745	368.521	41.224	6.590	5.170	1.420
IV	333.946	299.670	34.276	6.145	4.765	1.380
1998	1.277.549	1.148.954	128.595	22.638	17.776	4.862
I/99	292.121	262.134	29.987	5.659	4.227	1.432
II	347.945	316.776	31.169	6.768	5.061	1.707
III	447.884	407.788	40.096	7.623	5.724	1.899
IV	345.293	309.250	36.043	7.235	5.351	1.884
1999	1.433.243	1.295.948	137.295	27.285	20.363	6.922

2.1.3. Osebne in poslovne kartice

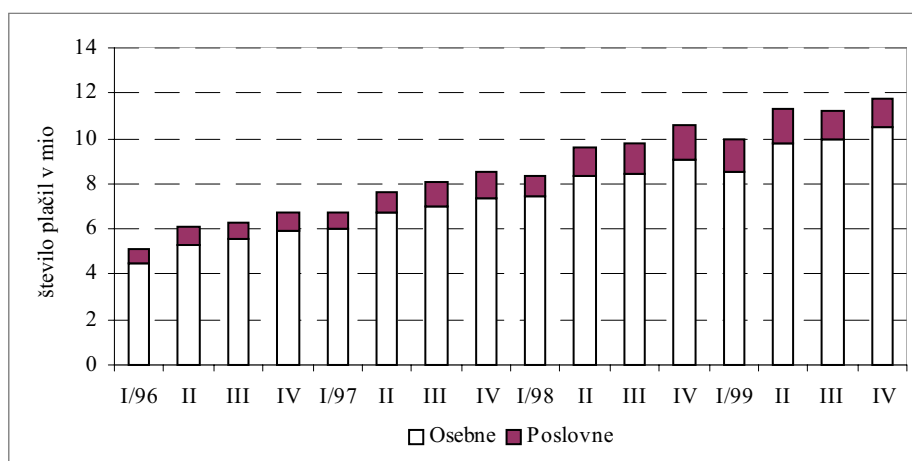
Izdajatelji izdajajo kartice fizičnim osebam (občanom) - osebne kartice, in podjetjem – poslovne kartice, ki so namenjene poravnavam potovalnih, reprezentančnih in drugih stroškov ali nakupov podjetja.

Tabela 9: Osebne in poslovne kartice – uporaba v Sloveniji

Leto	Število izdanih kartic konec obdobja		Število plačil		Vrednost plačil v mio SIT	
	osebne	poslovne	osebne	poslovne	osebne	poslovne
1996	404.456	64.456	21.315.005	2.944.709	88.826	17.318
1997	515.261	79.456	27.105.829	3.892.286	120.034	23.128
1998	510.145	83.718	33.231.308	5.006.358	152.453	32.198
1999	551.645	96.171	38.703.697	5.489.833	185.451	39.245

Po podatkih za konec leta 1999 je največ, kar 85% izdanih kreditnih kartic osebnih, prav tako opravijo fizične osebe glavino prometa s kreditnimi karticami.

Slika 8: Uporaba osebnih in poslovnih plačilnih kartic v Sloveniji po četrtletjih – število plačil

Med poslovnimi karticami (imetnik podjetje, uporabnik uslužbenec podjetja) so po uporabi izrazito v ospredju kartice, izdane od podjetij (podjetniške kartice). Poslovne kartice, ki jih izdajajo podjetja so Magna poslovna, Diners Club poslovna in OMV kartica. Uporaba bančnih poslovnih kartic je precej manjša.

Tabela 10: Izdane osebne kreditne plačilne kartice - bančne in podjetniške

Datum	Število izdanih osebnih bančnih kartic	Delež glede na vse izdane bančne k.	Število izdanih osebnih podjetniških kartic	Delež glede na vse izdane podjetniške kartice
31.12.1996	338.453	98,5%	66.003	52,6%
31.12.1997	415.272	98,6%	99.989	57,6%
31.12.1998	408.809	98,4%	101.337	56,9%
31.12.1999	430.819	98,2%	120.826	57,8%

Iz *tabele 10* je razvidno, da banke po zadnjih podatkih preko 98% vseh izdanih kartic izdajo fizičnim osebam, medtem ko podjetja skoraj polovico izdaje kartic izdajo podjetjem kot poslovne kartice.

2.1.3.1. Osebne in poslovne kartice v tujini

Tabela 11: Uporaba osebnih in poslovnih kartic v tujini

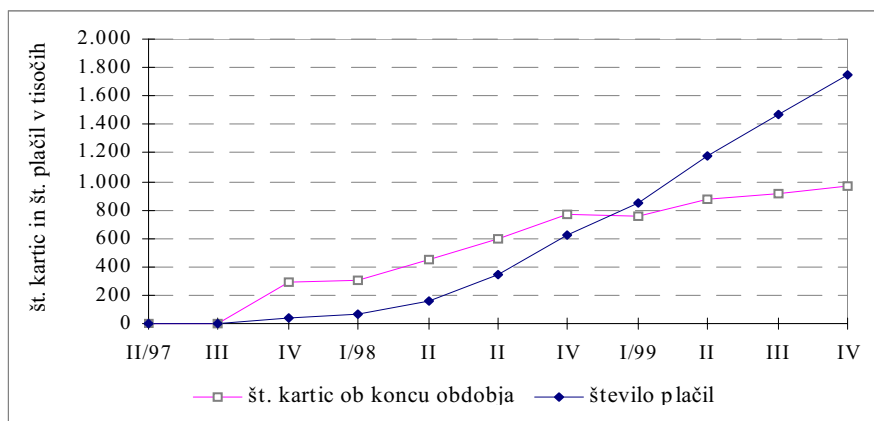
Leto/ četrletje	Število plačil v tujini		Vrednost plačil v tujini v mio SIT	
	osebne	poslovne	osebne	poslovne
1996	664.132	61.046	10.229	1.668
1997	867.786	80.628	13.859	3.304
1998	1.159.171	118.378	17.697	4.941
1999	1.287.460	145.783	20.752	6.532

Tudi v tujini največ plačil opravijo imetniki osebnih licenčnih kartic, izdanih v Sloveniji (90%) v primerjavi z poslovnimi licenčnimi karticami, vendar število opravljenih plačil v tujini s poslovnimi karticami bolj narašča (porast za 23% v letu 1999) kot plačila z osebnimi karticami (porast v letu 1999 za 11%).

2.2. Debetne kartice

Debetne kartice so se v Sloveniji prvič pojavile v letu 1997, ko so slovenske banke čekovnim karticam dodale plačilno funkcijo, ki imetnikom omogoča tudi debetno poslovanje na elektronsko opremljenih prodajnih mestih (POS terminali).

Slika 9: Debetne kartice v Sloveniji in njihova uporaba

Iz *slike 9* je razvidno povečevanje uporabe debetnih kartic po četrletjih in porast v njihovem izdajanju. Konec leta 1999 so imetniki debetnih kartic lahko poslovali na 13.833 elektronskih prodajnih mestih.

Tabela 12: Uporaba debetnih kartic v Sloveniji

	1997	1998	1999
Število kartic*	289.301	775.032	961.982
Število plačil	44.536	1.216.309	5.263.989
Vred.plačil v mio SIT	239	6.890	30.034

* Ob koncu leta.

V obravnavanem letu je bilo opravljenih 5,3 milijona plačil z debetnimi karticami v skupni vrednosti 30 milijard tolarjev. Glede na to, da je število izdanih debetnih kartic ob koncu leta večje od števila izdanih kreditnih kartic (izdanih je bilo namreč 962 tisoč debetnih kartic), je opazna njihova precej manjša uporaba – plačila z debetnimi karticami predstavljajo 12% plačil, ki so jih v letu 1999 opravili imetniki kreditnih kartic. V prihodnosti je pričakovati nadaljnje povečevanje uporabe debetnih kartic. Mreža POS terminalov, ki debetno poslovanje omogoča, se namreč ustrezno širi, seznanjenost imetnikov debetnih kartic z njihovo uporabnostjo je večja.

2.3. Tuje plačilne kartice

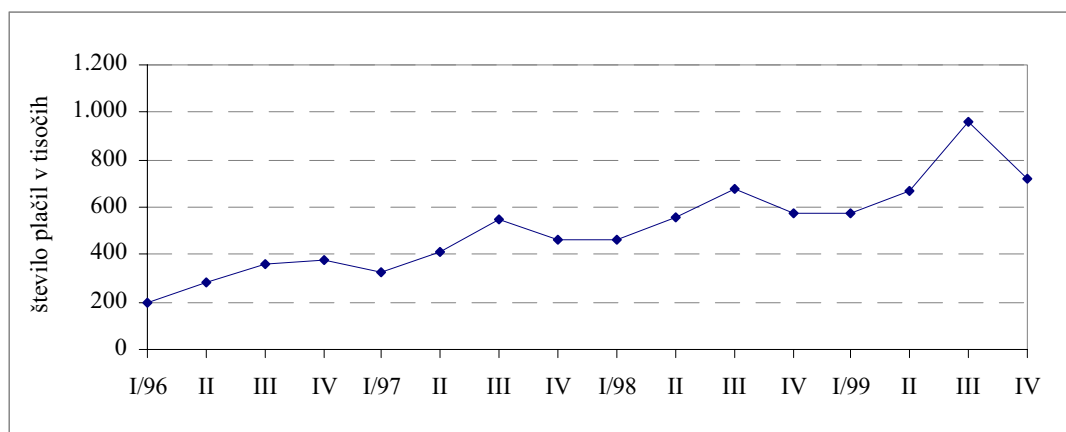
Tuje plačilne kartice, ki jih imetniki, pretežno nerezidenti, uporabljajo v Sloveniji, delimo v tri skupine: kartice naftnih družb, ki jih imetniki uporabljajo za nakup goriva na bencinskih črpalkah, kartice drugih podjetij – Diners in American Express kartici ter bančne kartice – Visa, Eurocard in Eurocheque Cirrus kartice.

Tabela 13: Uporaba tujih plačilnih kartic v Sloveniji

Plačilne kartice	Število plačil				Vrednost plačil v tisoč SIT			
	1996	1997	1998	1999	1996	1997	1998	1999
Naftne družbe	356.790	484.022	553.005	543.613	3.367.455	5.445.573	5.025.564	4.522.889
Druška podjetja	140.283	301.349	447.225	564.942	2.509.412	4.183.414	5.874.730	8.215.611
Banke	715.035	969.925	1.277.768	1.816.079	11.265.581	15.935.626	22.651.868	29.989.263
Skupaj	1.212.108	1.755.296	2.277.998	2.924.634	17.142.448	25.564.613	33.552.162	42.727.763

Uporaba tujih plačilnih kartic v Sloveniji je sezonsko pogojena, to potrjuje večja uporaba v tretjem četrtletju vsakega leta. V letu 1999 je bilo v Sloveniji s tujimi plačilnimi karticami opravljenih 2,9 milijona plačil (za 26% več kot v predhodnem letu) v skupni vrednosti 42,7 milijarde tolarjev.

Slika 10: Uporaba tujih plačilnih kartic v Sloveniji – število plačil po četrtletjih

Iz slike 10 je razvidno povečevanje uporabe tujih plačilnih kartic v Sloveniji po številu plačil, vrednostni prikaz pa bi dal podobno sliko. Opazne so sezonske komponente – vpliv turizma v poletnih mesecih, ki vpliva na večjo uporabo tujih kartic v tretjem četrtletju vsakega leta.

2.4. Kartice s predplačilom

V Sloveniji poznamo enonamenske predplačilne kartice z vgrajenim čipom in kartico, ki deluje na radijski frekvenci, obe vrsti kartic izdajajo podjetja. Uporabniki lahko uporabljajo čip kartice Telekom Slovenije, Telefonske kartice z različnim številom impulzov, s katerimi je mogoče plačevati telefon ter Elektronsko tablico podjetja Dars Celje za plačilo cestnin v Sloveniji, ki deluje podobno kot čip kartice, vendar je kartica, ki deluje na radijski frekvenci.

Tabela 14: Uporaba enonamenskih kartic s predplačilom v Sloveniji

naziv kartice		1998	1999	I/99	II/99	III/99	IV/99
Telefonska kartica-Telekom Slovenije	prodane kartice	806.696	733.680	225.347	211.763	180.127	116.443
	vrednost prodanih kartic v tisoč SIT	917.703	832.032	245.011	246.468	209.087	131.466
Elektronska tablica-Dars Celje	prodane kartice	20.256	23.548	5.175	6.660	6.074	5.639
	število plačil	189.283	298.838	54.612	74.819	78.947	90.460
	vrednost plačil v tisoč SIT	721.379	1.607.294	300.686	395.513	401.113	509.982

3. ČEKI

3.1. Čeki in čekovne kartice slovenskih poslovnih bank

Konec leta 1999 je bilo izdanih preko 1,3 milijona čekovnih kartic, od tega 92% s PIN kodo, ki omogoča uporabo bančnega avtomata in poslovanje na elektronsko opremljenih prodajnih mestih (plačilna funkcija čekovne kartice). Število izdanih čekovnih kartic je v letu 1999 poraslo za 13%.

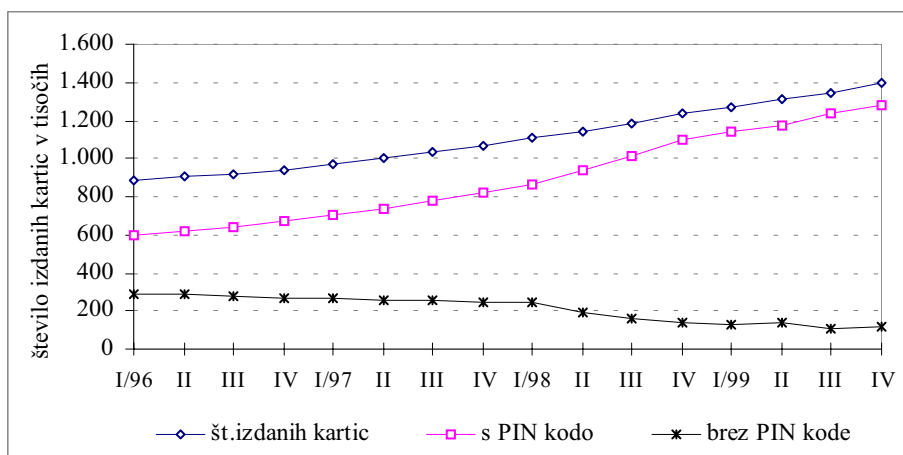
Tabela 15: Čekovne kartice in čeki

Leto/ četrletje	Število izdanih čekovnih kartic			Število vnovčenih čekov v tisočih	Vrednost transakcij v mio SIT
	konec leta	s PIN kodo	brez PIN kode		
1996	941.158	670.003	271.155	34.196	294.600
1997	1.071.221	821.969	249.252	31.174	290.259
1998	1.233.343	1.094.894	138.449	26.692	266.650
1999	1.392.170	1.278.616	113.554	23.012	249.995
I/99	1.268.596	1.137.884	130.712	5.819	61.394
II/99	1.308.876	1.170.914	137.962	5.943	65.017
III/99	1.344.192	1.236.776	107.416	5.554	60.639
IV/99	1.392.170	1.278.616	113.554	5.696	62.946

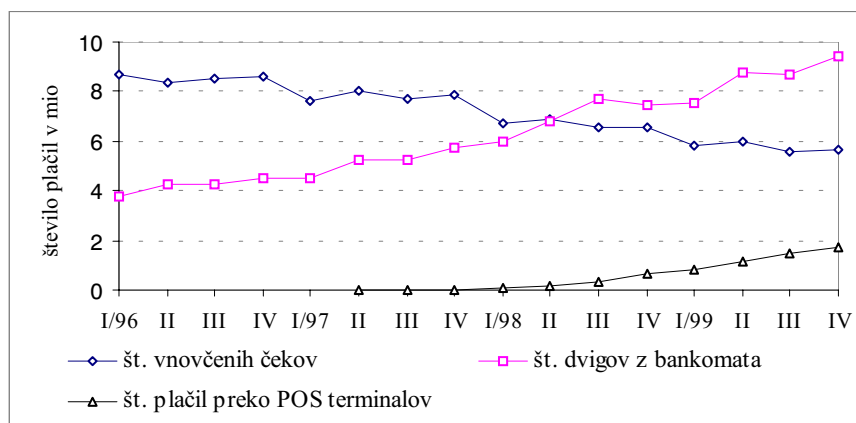
Po četrletjih število izdanih čekovnih kartic narašča, delež kartic s PIN kodo se izrazito povečuje (slika 11). Kartice brez PIN kode imajo le identifikacijsko funkcijo pri plačevanju s čekovnimi blanketi.

V letu 1999 je bilo vnovčenih 23 milijonov čekov občanov. Skupna vrednost vnovčenih čekov je v tem letu znašala 250 milijard tolarjev. Število opravljenih plačil s čekom (število vnovčenih čekovnih blanketov) se je v letu 1999 zmanjšalo za 13%.

Slika 11: Število izdanih čekovnih kartic ob koncu četrtletij

Iz slike 12 so razvidne možnosti uporabe čekovnih kartic s PIN kodo. Poleg identifikacijske funkcije pri plačevanju s čeki se le-ta vedno bolj uporablja na bančnih avtomatih, pa tudi kot debetna kartica na prodajnih mestih, opremljenih s POS terminali. Ugotavljamo postopno zmanjševanje uporabe čeka kot plačilnega instrumenta, izpodrivajo ga sodobnejši načini poravnavanja obveznosti, ki so enostavnejši, hitrejši, varnejši in ugodnejši.

Slika 12: Možnosti uporabe čekovnih kartic po četrtletjih⁶

Število zavrženih čekov (predvsem zaradi nepravilnega izpolnjevanja čekovnih blanketov) je v letu 1999 znašalo 2.630 čekov in je bilo za 13% večje kot v predhodnem letu. Skupna vrednost zavrženih čekov je znašala 46.572 tisoč tolarjev.

Tabela 16: Zavrženi čeki

Leto	Število zavrženih lastnih čekov	Vrednost zavrženih čekov v tisoč SIT
1996	4.206	47.656
1997	2.888	35.841
1998	2.335	31.958
1999	2.630	46.572

⁶ Pri številu dvigov z bankomatov so vključeni tudi dvigi s plačilnimi karticami – podatek bistveno ne spreminja povednosti prikaza v sliki.

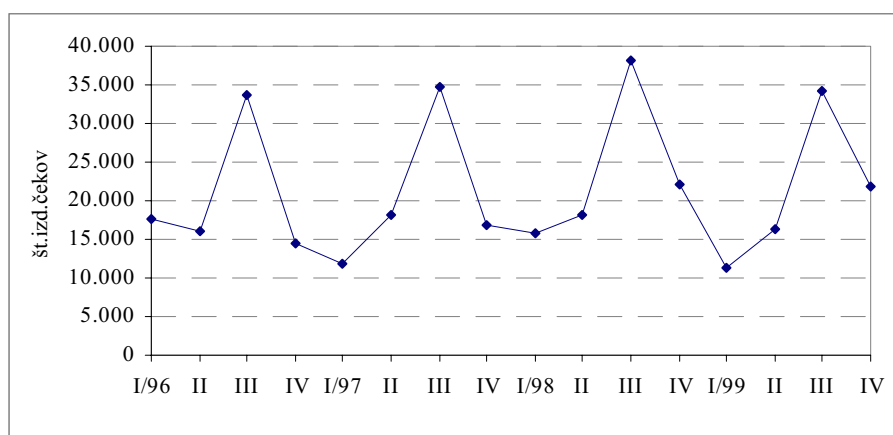
3.2. Tuji potovalni čeki

V letu 1999 je bilo izdanih 83 tisoč tujih potovalnih čekov, kar je za 14% manj kot v letu 1998. Zaradi sezonskega vpliva turizma banke največ potovalnih čekov prodajo običajno v tretjem četrtletju leta. Skupna vrednost prodanih čekov v obravnavanem letu je znašala 917 milijonov tolarjev.

Tabela 17: Izdaja tujih potovalnih čekov

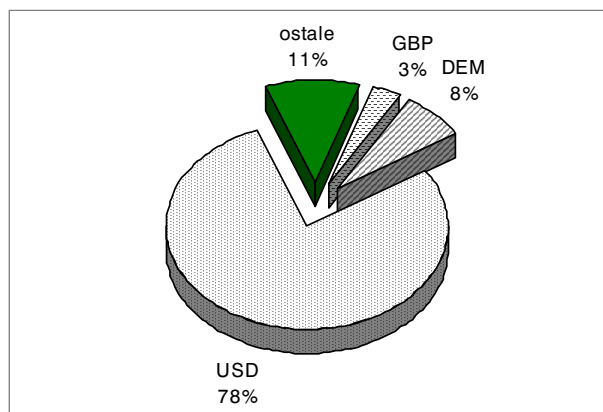
	1996	1997	1998	1999
Število izdanih čekov	81.803	81.634	96.651	83.337
Vrednost izdanih čekov v mio SIT	750.939	750.852	968.291	916.576

Slika 13: Izdaja tujih potovalnih čekov – število izdanih čekov po četrtletjih

Po apoenski strukturi prodanih čekov prevladujejo čeki z nižjimi vrednostmi apoenov, po valutni strukturi pa ameriški dolar.

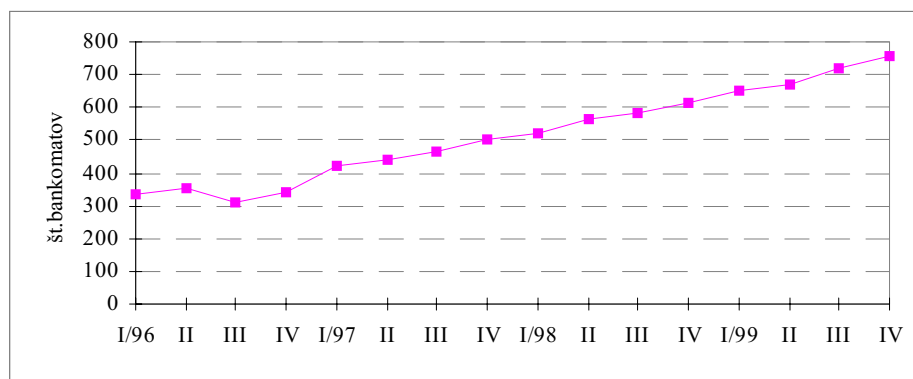
Slika 14: Valutna struktura tujih potovalnih čekov, leto 1999

4. BANČNI AVTOMATI

4.1. Mreža bančnih avtomatov

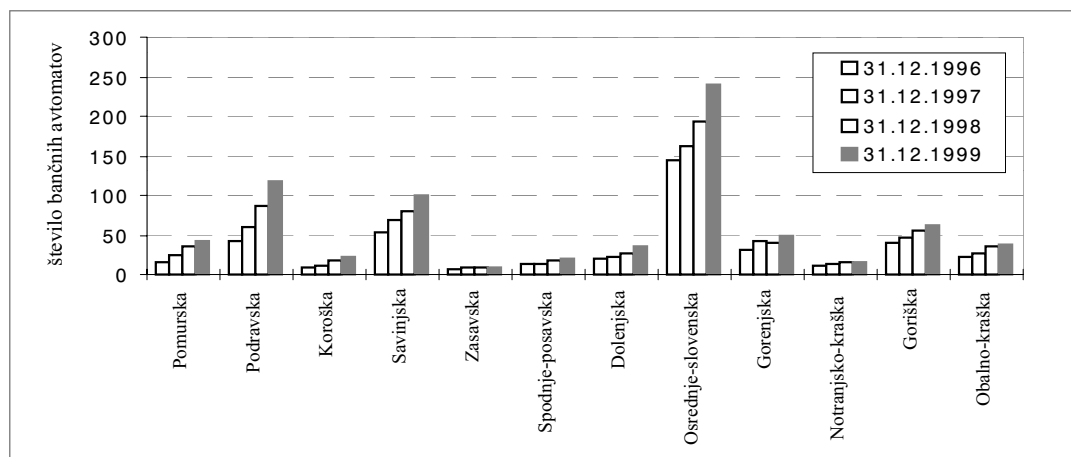
Slika 15: Število bančnih avtomatov po četrtletjih

Konec leta 1999 je v Sloveniji delovalo 757 bančnih avtomatov, kar je 144 več kot konec leta 1998. Večina bančnih avtomatov je namenjena dvigovanju gotovine s čekovnimi karticami, nekateri omogočajo tudi uporabo plačilnih kartic (licenčnih in tujih). Bančni avtomati nudijo še vrsto drugih storitev, vendar jih v prispevku obravnavamo le z vidika dvigovanja gotovine.

Največ bančnih avtomatov, kar tretjina, je nameščenih v osrednjeslovenski regiji, kjer število tudi najhitreje narašča.

Slika 16: Število bančnih avtomatov po regijah

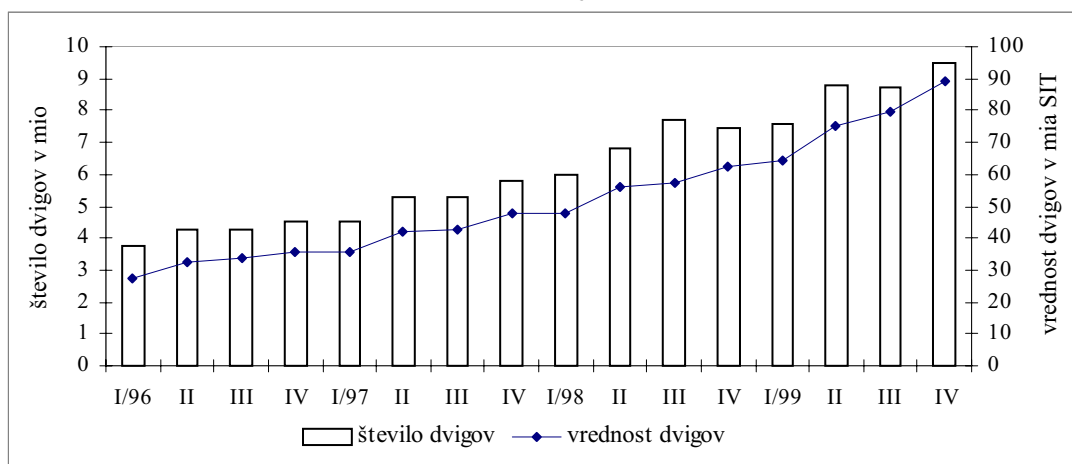

4.2. Uporaba bančnih avtomatov

Uporaba bančnih avtomatov se po četrtletjih povečuje, tako po številu kot po vrednosti dvigov. V letu 1999 smo zabeležili 35 milijonov dvigov z bančnih avtomatov, kar je za 24% več kot v preteklem letu. Skupna vrednost dvigov na bančnih avtomatih je znašala 308 milijard tolarjev. Povprečni znesek dviga na bankomatih se po četrtletjih povečuje; v obravnavanem letu pa je znašal 8.917 tolarjev.

Slika 17: Uporaba bančnih avtomatov po četrletjih

Večina bančnih avtomatov v Sloveniji omogoča (poleg depozitnih in drugih storitev, ki jih v prispevku ne obravnavamo) dvig gotovine predvsem s čekovnimi karticami, ki so opremljene s PIN kodo. Velika večina le-teh so debetne plačilne kartice. Trenutno nobena od teh kartic ni uporabna v tujini, ne za plačilo blaga, ne za gotovinske dvige v bankah oz. na bankomatih. V tujini lahko na ustreznih prodajnih mestih uporabljamo licenčne plačilne kartice iz skupine Eurocard, Visa, American Express, Diners in sicer tako za plačilo blaga in storitev, kot za gotovinske dvige v bankah in na bančnih avtomatih s tem, da so provizije za gotovinske dvige običajno precej visoke. V Sloveniji gotovinski dvig s karticami, produkti Europaya in Vise omogoča 45 bančnih avtomatov (podatek konec januarja 2000), sicer pa je s tujimi plačilnimi karticami možno dvigovati gotovino v nekaterih bankah.

Tabela 18: Uporaba bančnih avtomatov

Leto/ četrletje	Število bankomatov*	Število dvigov	Vrednost dvigov v mio SIT
1996	407	16.785	129.495
1997	501	20.854	168.167
1998	612	27.934	224.010
1999	757	34.515	307.769
I/99	649	7.575	64.077
II/99	672	8.769	74.856
III/99	722	8.707	79.510
IV/99	757	9.464	89.326

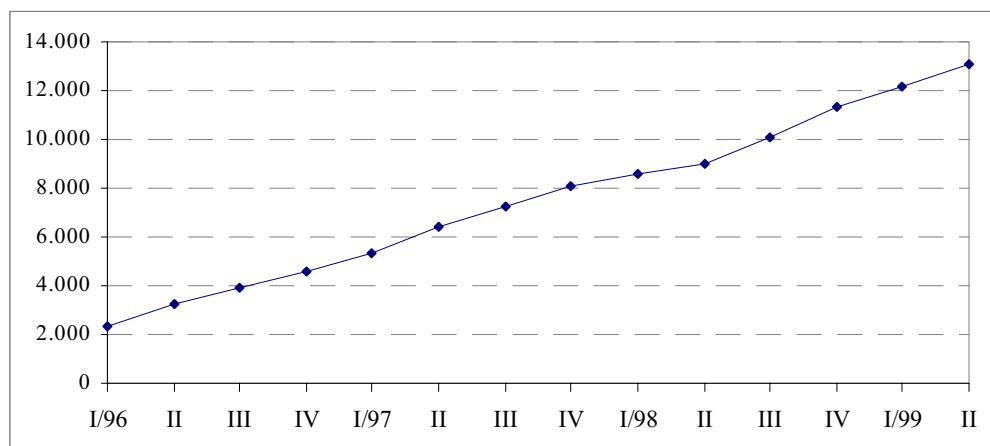
* Konec obdobja.

5. ELEKTRONSKA PRODAJNA MESTA - POS TERMINALI

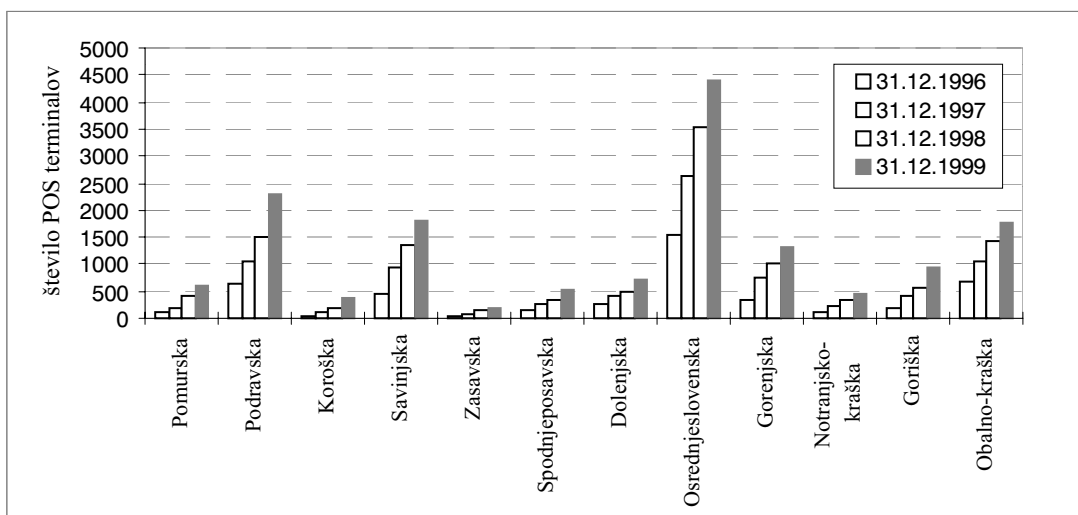
5.1. Mreža POS terminalov

V Sloveniji je bilo ob koncu leta 1999 nameščenih 15.287 elektronskih prodajnih mest – POS terminalov, ki omogočajo direktno povezavo s kartičnimi sistemi. Število elektronsko opremljenih prodajnih mest se je povečalo za skoraj 4 tisoč terminalov. Regionalno največ novih terminalov beležimo v osrednjeslovenski regiji, ki izstopa tudi sicer po številu nameščenih POS terminalov. Na 13.833 POS terminalih (90% vseh terminalov) je bilo ob koncu leta mogoče poslovati tudi z debetnimi karticami.

Slika 18: Število POS terminalov po četrletjih

Slika 19: Lokacija in število prodajnih mest po regijah (POS terminali) - primerjava po letih

5.2. Uporaba POS terminalov

Iz *tabele 19* je razvidno povečevanje prometa preko POS terminalov po četrletjih. V letu 1999 se je preko POS terminalov po vrednosti opravilo 223 milijard tolarjev plačil, kar predstavlja 88% vsega prometa s plačilnimi karticami v Sloveniji.

Tabela 19: Uporaba POS terminalov

četrletje	Promet preko POS terminalov		Delež prometa s kreditnimi karticami, ki se opravi na POS terminalih		Delež prometa na POS, ki odpade na promet s kreditnimi karticami	
	število plačil v tisočih	vrednost plačil v mio SIT	število plačil	vrednost plačil	število plačil	vrednost plačil
I/99	7.502	40.469	67%	74%	89%	89%
II/99	8.356	48.900	64%	76%	86%	86%
III/99	10.652	60.549	82%	91%	86%	86%
IV/99	11.639	72.993	84%	99%	86%	86%
1999	38.149	222.910	74%	86%	87%	87%

Ugotavljamo, da se vedno večji delež plačil s kreditnimi karticami opravi preko POS terminalov. V letu 1999 je bilo kar 86% plačil s kreditnimi karticami opravljenih preko POS terminalov.

Največji delež prometa preko POS terminalov predstavlja promet s kreditnimi karticami, leta 1999 je bilo vrednostno 87% prometa na POS terminalih opravljenega s kreditnimi karticami. Postopno se ta delež zmanjšuje (četrletni podatki) – pogostejša postajajo namreč tudi plačila z debetnimi karticami, katerih uporaba je vezana na POS terminale.

6. ZAKLJUČEK

V Sloveniji se hitro razvija mreža elektronskih prodajnih mest, ki je predpogoj za razvoj debetnega poslovanja in varnejšega ter hitrejšega poslovanja s plačilnimi karticami nasploh. Na podlagi prejetih podatkov ugotavljamo povečanje uporabe plačilnih kartic, v letu 1997 je prišlo tudi do izdaje prvih debetnih kartic, ki v določeni meri nadomeščajo ček kot plačilni instrument. Ugotavljamo tudi vse večjo uporabo bančnih avtomatov, katerih mreža se ustrezno širi.

Število izdanih *plačilnih kartic* na tisoč prebivalcev v Sloveniji je znašalo ob koncu leta 1997 300 kreditnih kartic na tisoč prebivalcev⁷, ob koncu leta 1998 se število ni povečalo, konec leta 1999 pa je poraslo na 326 izdanih kartic na tisoč prebivalcev. Skupno z debetnimi karticami je ustrezen podatek za leto 1999 810 kartic na tisoč prebivalcev. Povečevanje beležimo tudi pri *čekovnih karticah* s 539 izdanih kartic na tisoč prebivalcev v letu 1997 in 622 v letu 1998 na 701, kolikor je bilo izdanih kartic na tisoč prebivalcev v letu 1999.

Podatki o razširjenosti *mreže bančnih avtomatov* na milijon prebivalcev v Sloveniji kažejo na širjenje mreže – leta 1997 beležimo na milijon prebivalcev 252 bančnih avtomatov, leta 1998 že 308, v letu 1999 pa kar 381, tako da je na 2.624 prebivalcev konec leta 1999 pripadel en bančni avtomat. Pogostejša postaja tudi uporaba bančnih avtomatov. Tako je bilo v Sloveniji v letu 1997 opravljenih 10,5 dviga na prebivalca, v letu 1998 že 14, v letu 1999 pa 17 dvigov na prebivalca. Povečuje se tudi povprečni znesek dviga na bančnih avtomatih in sicer z 8.064 tolarjev v letu 1997 na 8.917 tolarjev v letu 1999.

Za razvoj kartičnega poslovanja, predvsem debetnega, je pomemben razvoj *mreže elektronskih prodajnih mest - POS terminalov*. V Sloveniji opažamo ustrezen razvoj mreže POS terminalov, ki omogoča hitrejše, predvsem pa varnejše kartično poslovanje. Navajamo podatke, ki kažejo na dobre možnosti razvoja kartičnega poslovanja v Sloveniji. Na milijon prebivalcev je konec leta 1997 v Sloveniji pripadlo 4.067 elektronskih prodajnih mest, ob koncu leta 1998 že 5.733 POS terminalov, ob koncu leta 1999 pa beležimo 7.695 POS terminalov na milijon prebivalcev oziroma en POS terminal na 130 prebivalcev.

VIR:

- Poročila na osnovi Sklepa o pošiljanju podatkov o uporabi sodobnih plačilnih instrumentov, Ur. list RS št. 73/95.

---

⁷ Število prebivalcev z dne 30.09.1999.